

**ХУВЬ ХҮНИЙ ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Улсын Их Хурлаас Монгол Улсыг бүсчлэн хөгжүүлэх, бүс нутаг, хот, хөдөөгийн хөгжлийг дэмжих талаар урт болон дунд хугацааны төрийн бодлого, хууль тогтоомжийг батлан, бүсчилсэн хөгжлийн эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэн ажиллаж ирсэн.

Улсын Их Хурлын 2001 оны 57 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал”-д Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үндэслэл, үзэл санаа, төрийн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжүүлэх зорилтуудыг тодорхойлон, хэрэгжүүлэх үе шатыг тусган баталж, түүнтэй холбогдуулан дунд болон богино хугацааны бодлого, хууль тогтоомжийг батлан хэрэгжүүлсэн.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод бүс, орон нутаг, нийслэл Улаанбаатар болон дагуул хотыг хөгжүүлэх зорилтууд, мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан Шинэ сэргэлтийн бодлогод боомтын болон хот, хөдөөгийн сэргэлтийн зорилтуудыг тусган Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, хөдөө орон нутагт иргэд суурьшин ажиллаж амьдрах боломжийг нэмэгдүүлэх, орон нутгийн хөгжлийг дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлж байна.

Тухайлбал, “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын “Бүс, орон нутгийн хөгжил” зорилгод “... хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой тогтолцоотой, ... өрсөлдөх чадвартай, харьцангуй тэнцвэртэйгээр бүс, орон нутгийг хөгжүүлнэ.” гэж, Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого” дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрийн 4.2-т “Шинэ суурьшлын бүс, дагуул хот, эдийн засгийн чөлөөт бүсийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, Улаанбаатар хотоос орон нутагт шилжин суурьшсан иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг цогц бодлогоор дэмжих замаар төвлөрлийг сааруулна.” гэсэн зорилтыг тусгасан.

Түүнчлэн Улсын Их Хурал орон нутагт төрийн албан хаагчдыг тогтвор суурьшилтай ажиллаж, амьдрах боломжоор хангах бодлогын хүрээнд төрийн албан хаагчид үндсэн цалингийн нэмэгдэл олгох, орон нутагт бизнес эрхлэх таатай орчныг бүрдүүлэх зорилтын хүрээнд алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг, тухайн орон нутагт бүртгэлтэй татвар төлөгчийн үйл ажиллагааны орлогод ногдох албан татварыг хөнгөлөх зэрэг бодлогын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байгаа ч эдгээр нь зөвхөн төрийн албан хаагчид болон бизнес эрхлэгчдийг хамарч байгаа бөгөөд бүс нутагт амьдарч байгаа нийт иргэдэд чиглэсэн бодлого, арга хэмжээ шаардлагатай хэвээр байна.

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Цалин хөлсний бүтцийн 2023 оны судалгаагаар Баруун бүс нутгийн иргэдийн үндсэн цалингийн хэмжээ улсын дунджаас 353.7 мянган төгрөгөөр буюу 24.5 хувиар бага байна. Ажиллагчдын нийт цалингийн дунджийг байршил, бүс тус бүрээр харьцуулан авч үзсэн тус судалгааны үр дүнгээр Завхан аймгийн нийт цалингийн дундаж улсын дунжаас 56.3 хувиар бага байгаа нь улсын дунджаас хамгийн бага нь байна.

Үндэсний статистикийн хорооны 2024 оны 2 дугаар сарын Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн байдлын танилцуулгад нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлтийн тайланд үндэслэн гаргасан ажиллагсдын сарын дундаж цалингийн хэмжээгээр баруун бүс хамгийн бага буюу улсын дунджаас 22.8 хувиар бага байна.

Эдгээр судалгааны үр дүн нь алслагдсан баруун бүс нутгийн иргэдийн цалингийн хэмжээ улсын дунджаас доогуур байгааг харуулж байна. Гэтэл улсын дунджаас бага цалинтай тухайн бүс нутагт шатахууны үнэ өндөр, өргөн хэрэглээний зарим бараа бүтээгдэхүүний үнэ харьцангуй өндөр байгаа нь иргэдийн амьдралд нөлөө үзүүлж байна.

Тухайлбал, Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэлд үндэслэн авч үзэхэд АИ92 бензиний үнэ баруун бүсийн аймгуудад Улаанбаатар хотоос 18.1-22.0 хувиар, дизелийн түлш 4.0-9.0 хувиар, гурилын үнэ 4.8-48.7 хувиар тус тус өндөр байна. Үндэсний статистикийн хорооны 2022 оны Монгол Улсын статистийкийн эмхэтгэлд тусгагдсан хүний хөгжлийн үзүүлэлтүүдээс авч үзвэл дундаж наслалт, боловсролын түвшин, орлогын индекст тулгуурлан гаргадаг хүний хөгжлийн индексээр баруун бүс нутаг улсын дунджаас 0.062 функтээр бага байгаа нь бусад бүс нутгаас хамгийн доогуур үзүүлэлт байна.

Эдгээр үндэслэл, шаардлагыг харгалзан үзэж холбогдох хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр. Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэ хуулийн төслийн зорилго нь нийслэл Улаанбаатар хотоос 500-1000 км ба 1000 км-ээс дээш алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг, тухайн орон нутагт бүртгэлтэй Монгол Улсын иргэн албан татвар төлөгчийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлого болон шууд бус орлогод албан татвар ногдуулах хувь, хэмжээг бууруулахад оршино.

Хуулийн төсөл 3 зүйлтэй.

Нэгдүгээр зүйлд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1-д заасан албан татварын хувь хэмжээг Улаанбаатар хотоос 500-1000 хүртэл, 1000 км-ээс дээш алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг тухайн орон нутагт бүртгэлтэй Монгол Улсын иргэн албан татвар төлөгчийн хувьд ялгаатай байхаар тогтоосон 21.2, 21.3 дахь хэсэг нэмнэ.

Аймаг, сумын төв нь нийслэл Улаанбаатар хотоос 500 км-ээс 1000 хүртэл км хол алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг, тухайн орон нутагт бүртгэлтэй Монгол Улсын

иргэн албан татвар төлөгчийн энэ хуулийн 14, 18 дугаар зүйлд заасны дагуу тухайн жилийн орлогыг тодорхойлоход 0-60 000 000 хүртэлх төгрөгийн албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 5 хувиар, 60 000 001-120 000 000 хүртэлх төгрөгийн албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 3 000 000 төгрөг дээр 60 000 000 төгрөгөөс дээш давсан орлогод 10 хувиар, 120 000 000 төгрөгөөс дээш албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 9 000 000 төгрөг дээр 120 000 000 төгрөгөөс дээш давсан орлогод 15 хувиар нэмж тооцон албан татвар ногдуулахаар өөрчилнө.

Аймаг, сумын төв нь нийслэл Улаанбаатар хотоос 1000 км-ээс хол алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг, тухайн орон нутагт бүртгэлтэй Монгол Улсын иргэн албан татвар төлөгчийн энэ хуулийн 14, 18 дугаар зүйлд заасны дагуу тухайн жилийн орлогыг тодорхойлоход 0-60 000 000 хүртэлх төгрөгийн албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 1 хувиар, 60 000 001-120 000 000 хүртэлх төгрөгийн албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 600 000 төгрөг дээр 60 000 000 төгрөгөөс дээш давсан орлогод 5 хувиар, 120 000 000 төгрөгөөс дээш албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 3 600 000 төгрөг дээр 120 000 000 төгрөгөөс дээш давсан орлогод 10 хувиар нэмж тооцон албан татвар ногдуулахаар өөрчилнө.

Хоёрдугаар зүйлд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлд 21.2 дахь хэсэн нэмсэнтэй холбогдуулан уг хуулийн бусад хэсэг, заалтын дугаарлалт болон эшлэлийг нийцүүлж өөрчилнө. Үүнтэй холбогдуулан Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1-д заасан албан татварын хөнгөлөлтөд Улаанбаатар хотоос 500 км-ээс дээш алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг, тухайн орон нутагт бүртгэлтэй Монгол Улсын иргэн албан татвар төлөгч хамрагдахгүй байхаар өөрчилнө.

Гуравдугаар зүйлд энэ хуулийн дагаж мөрдөх хугацааг 2025 оны 1 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөхөөр заана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах үр дагавар гарна:

- Нийслэл Улаанбаатар хотоос 500 км-ээс дээш алслагдсан аймаг, суманд оршин суудаг, тухайн орон нутагт бүртгэлтэй Монгол Улсын иргэн албан татвар төлөгчийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлого болон шууд бус орлогод албан татвар ногдуулах хувь, хэмжээ буурч тухайн хувь, хэмжээгээр орлого иргэдэд бодит орлого болно.

- Алслагдсан бүс нутгийн иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлснээр хөдөө орон нутгаас Улаанбаатар хотыг чиглэсэн иргэдийн шилжилт хөдөлгөөн багасна.

Дөрөв.Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан цаашид шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн төслийн талаар

Энэ хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн ба бусад хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах шаардлага үүсэхгүй.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ